

Diabéteszel élő tanulók a szakképző intézményekben

2021. június 15.

Tartalom

1. A PROJEKT CÉLJA	1
2. HELYZETELEMZÉS	1
<i>2.1. Statisztikai adatok</i>	1
3. JAVASLATOK	2
<i>3.1. Speciális étkeztetésre vonatkozó javaslatok</i>	2
<i>3.2. A diabéteszes tanulókkal kapcsolatos iskolai teendők szabályozására vonatkozó javaslatok</i>	3
<i>3.3. A diabéteszes anyagcsere ellenőrzéséhez és az akut anyagcserefelborulás rendezéséhez szükséges eszközök meglétére vonatkozó javaslatok</i>	5
4. JAVASLATOK A TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSHOZ	6

MELLÉKLETEK

1. A PROJEKT CÉLJA

A szakképző intézményekben tanuló diabétesszel élő gyermekekre vonatkozó közétkeztetési gyakorlat országos átfogó felülvizsgálata. A helyzetelemzésre építve javaslatként a szükséges jogalkotási és jogalkalmazási intézkedések meghozatalára, különös tekintettel a diabétesszel élő tanulók speciális étkeztetési igényeire, úgymint hűtés, melegítés, adagolás, időzítés.

A témát ismerő szakértőkből és vezetőkből álló munkacsoport helyzetelemzésre alapozva tette meg javaslatát (1. sz. melléklet). A folyamat ütemezését a 2. sz. melléklet tartalmazza. Országos, online kérdőíves felmérésre került sor 2021. május 27. és 2021. június 02. között a szakképzési centrumokhoz tartozó iskolák bevonásával. Három online kérdőív készült, melyek alapján minden oldalról megismerhettük a diabétesszel kapcsolatos intézményi-, tanuló- és szülői véleményeket, nehézségeket és fejlesztési javaslatokat (3, 4, 5. sz. melléklet). Az intézményi kérdőív kitöltése során kértük az iskolai védőnők bevonását a válaszadásba.

A kérdőívet 300 intézmény töltötte ki. A kiértékelés részleteit a 6. sz. melléklet tartalmazza. A részletes helyzetelemzés alapján fogalmaztuk meg javaslatainkat.

2. HELYZETELEMZÉS

2.1. Statisztikai adatok

	9-12. évfolyam	szakképző évfolyam (nappali tagozat)	Összesen
Tanulók száma	121.679 fő	52.473 fő	174.152 fő
Diabétesszel élő tanulók száma	407 fő	159 fő	566 fő
– ebből lány			189 fő
– ebből fiú			377 fő
– kollégiumban lakik			16 fő

A válaszadó intézmények közül 34 intézményben biztosított a diabéteszes tanulók kollégiumi ellátása, 261 intézményben jelenleg nincs olyan diabéteszes tanuló, aki kollégista lenne (7. sz. melléklet).

Az iskolában tanuló diabéteszes tanulók többsége PEN típusú adagolóval (inzulinadagoló "tollal") adja az inzulint, 139 fő inzulinpumpával rendelkezik. A diabéteszből adódó akut anyagcsere-probléma az intézmények nagy részénél ugyan nem fordult elő, de volt olyan intézmény, ahol heti rendszerességgel, 58 intézmény esetében ettől ritkábban volt tapasztalható.

Az akut anyagcsere felborulást többnyire az alacsony vércukorszint okozta, de a magas vércukorszint miatt is előfordult panasz/rosszullét. A rosszullét miatt külső segítségre (mentőhívásra) csupán az esetek 10%-ában volt szükség, és a tanulót is közel ilyen arányban kellett az otthonába hazaküldeni a vércukorszint ingadozásából adódó rosszulléte miatt.

Ha a tanulót a rosszulléte miatt haza kell küldeni, az iskolák jól bevált gyakorlatra építetten a szülő/gondviselő felé jelzik a tanulóval kapcsolatos problémát, és kísérő biztosításával hazaküldik a tanulót.

3. JAVASLATOK

3.1. Speciális étkeztetésre vonatkozó javaslatok

1. Az intézményekben és kollégiumokban **legyen biztosított a meleg étkeztetési lehetőség**, mert a diabétesszel élő tanuló tekintetében ez elengedhetetlen. Amennyiben ez nem kivitelezhető, akkor meg kell oldani a tanuló által magával vitt étel tárolását, melegítését és elfogyasztását.
2. Szükséges lenne biztosítani a szakképző intézmények és kollégiumok vonatkozásában a **diétás étkeztetési lehetőséget** is a betegségben érintett tanulók részére. Célszerű lenne egyénre szabott diéta, névre szólóan, így elkerülhető lenne az ételek összecszerélése. Lényeges szempont az is, hogy a diabéteszes tanuló társaival együtt tudjon étkezni.
3. Fontos, hogy **rendszeres felméréssel** (pl. félévente) lehetőséget kapjanak az iskolában tanuló krónikus megbetegedésben szenvedők az előírt diétás étkeztetés igénybevételére. (mint pl. diabéteszes, laktózmentes, gluténmentes étrendet igénylők)
4. Az ételek összeállításánál vegyék figyelembe az **OKOSTÁNYÉR** kiadott ajánlását. Elgondolkodtató lehet az is, hogy a diabéteszes étkezést támogatott formában kaphassa a tanuló.
5. Az étlapon legyen feltüntetve a meleg étel **tápanyagtartalma**, tálaláskor legyenek egyértelmű jelölések, mert így elkerülhető az ételek összecszerélése.
6. Biztosítani kell a speciális étkeztetéshez szükséges **hűtési, adagolási, melegítési feltételeket** mind az iskolákban, mind a gyakorlati képzőhelyeken és a diabéteszes tanuló kollégiumi szobájában (mikrohullámú sütő, hűtőszekrény).
7. A **diabéteszes étkezéssel kapcsolatos** speciális **szabályozások** jelenjenek meg az iskolák Szakmai Programjában és Házirendjében is. Az iskolai menzán - ha szükséges - legyen lehetősége a tanulóknak sorban állás nélkül a soron kívüli étkezésre. Legyen elérhető az **iskolai büfében** olyan élelmiszer, ami a diabéteszes étrendbe beilleszthető, valamint a büfében kapható élelmiszerek tápanyag- és szénhidrátartalma is legyen nyilvánosan elérhető.

A felmérésben részt vevő iskolák csupán 65,3%-ában van lehetőség meleg étkeztetésre, a diétás étkeztetésének igénybevétele kapcsán azt az eredményt kaptuk, hogy az intézmények 59%-ában van lehetőség ennek igénybevételére. A felmérésbe bevont iskolák 59%-a úgy nyilatkozott, hogy az 1-es típusú diabétesszel élő tanulóknak van lehetősége a kollégiumban is speciális étkeztetés igénybevételére, viszont a válaszadó intézmények vonatkozásában 65,7%-ban nincs az egyénre szabott étrend biztosítására lehetőség. A válaszadók 48,7%-a esetében a tanuló fizet a diétás étkezésért. Van olyan jogszabály, amely lehetőséget ad arra, hogy a szakképzésben tanuló (pl. a rendvédelem területén) térítésmentesen veheti igénybe a diétás étkezést (12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról, 6.§).

Sajnos, elég magas azon iskolák aránya, ahol az ételek esetében nincs feltüntetve a tápanyagtartalom és az allergének sem (43,3%).

Az iskolák többségében – 59,7% – rendelkezésre állnak a speciális étkeztetéshez szükséges hűtési feltételek, ezzel ellentétben a kollégiumi szobák 58,3%-ában nincsenek meg az alapvető

feltételek. Örvedetes tény, hogy az iskolák 64%-a meg tudja oldani a speciális étkeztetéshez szükséges melegítési feltételeket, a kollégiumi szobák igen jelentős százalékában – 82,3%-ában – nincs mikrohullámú sütő. Ennek nagy valószínűséggel biztonsági okai lehetnek.

Pozitívumként ítéhető meg, hogy az oktatási intézmények 80,7%-ában a speciális étkezéshez kapcsolódó időzíítési feltételek egyértelműen adottak, tehát a tanuló étkezhet a neki szükséges időpontban.

Az iskolai büfék többségében (58,3%) nincs arra lehetőség, hogy a diabéteszes tanulók számukra alkalmas élelmiszert vásároljanak.

3.2. A diabéteszes tanulókkal kapcsolatos iskolai teendők szabályozására vonatkozó javaslatok

1. A **Házirendben**, a **Szakmai Programban** legyen szabályozva és ezáltal is biztosítva a diabéteszes tanuló betegségével kapcsolatos egyéni igénye, mint pl. tanóra alatti étkezés, mosdóhasználat, vércukorszintmérés, szükség esetén inzulinbeadás.
2. Kiemelt figyelmet kell fordítani a **testnevelés órák** előtti és alatti oktatói teendőkre, hiszen a testmozgás csökkenti a vércukorszintet, a megerőltető sport viszont emelheti a vércukorértéket, ami akut anyagcsere-felborulást eredményezhet. A Házirendben kerüljön rögzítésre ennek a szabályozása is.
3. Készüljön **eljárásrend** a diabéteszes tanulók rosszulléte esetén alkalmazandó teendőkről. Ezzel növelhető a tanulók biztonságérzete az intézményben, magabiztosabban láthatja el az oktató kolléga a panaszokat, tüneteket mutató tanulókat. Ennek főbb fejezetei: a vércukorszintmérés, a hypoglikémia (alacsony vércukorszint) ellátása, a magas vércukorszint tünetei, ellátása. Itt fontos a felelősségi körök tisztázása is (pl. a laikusként az iskolai oktató mentőhívásra, vércukorszint meghatározásra kompetens, eszméleténél lévő tanulót elláthat, a tanuló szüleit/gondviselőjét értesítheti). Eszméletlen állapotban talált tanuló ellátása szakfeladat, ebben az esetben mentőt kell hívni.
4. Legyen kijelölve a **diabéteszes tanulók megfelelő ellátását biztosító személy** az intézményben.
5. Az intézmények határozzák meg, hogy hány oktató ajánlatos annak érdekében, hogy szükség esetén a **tanulók folyamatos ellátása** biztosított legyen. A hatályos magyar jog alapján az oktatók/pedagógusok szakképesítés hiányában nem kötelezhetők egészségügyi műveletek végzésére, illetve az ezzel kapcsolatos döntések következményeinek, felelősségének vállalására. A 26/1997 (IX. 3.) NM rendelet alapján az oktatási intézmény vagy annak fenntartója köteles gondoskodni a megfelelő szakmai személyzet biztosításáról, melynek köszönhetően a diabéteszes gyermek részt vehet az oktatásban (egyenlő bánásmód - 2003. évi CXXXV. Törvény -Ebktv).

A tanuló szegregációja egészségügyi állapota miatt nem lehetséges. Az intézmények védőnői és iskolaorvosi ellátása nem megoldott napi szinten, ezért szükséges a megfelelő szaktudással rendelkező iskolai alkalmazottak képzése. A pedagógusok és oktatók önkéntes alapon való továbbképzése lehet megoldás a tanulók ellátására. Célszerű lenne, hogy azok az oktatók, akik a diabéteszes tanulók ellátásával kapcsolatosan plusz feladatot vállalnak, külön bérezést kapjanak erre a feladatkörre.

6. Legyen rendszeres és kötelező jelleggel **30 órás oktatói továbbképzés** a diabéteszes tanulók speciális igényeinek ellátására, esetleg más krónikus betegségben szenvedő (pl. epilepszia, pánikroham, stb.) tanuló ellátására vonatkozóan, amely beszámít az oktatók részére előírt hatvan órába (12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról, 141.§, és a 142§). Legyenek évente/kétévente alapfokú elsősegély-nyújtási előadások, ahol az oktatók/nevelők szinten tarthatják, aktualizálhatják, bővíthetik tudásukat. Az oktatói továbbképzés tervezete a 8. mellékletben található.
7. Az intézmény valamennyi **tanulója** részére is szükséges a **rendszeres tájékoztatás** a diabéteszsel élők speciális igényeire vonatkozóan, akár kötelező jelleggel az osztályfőnöki órák tananyagában. Kapjon kiemelt szerepet a preventív szemlélet kialakítása.
8. A **kortársoktatás** bevezetése megfelelő lehetőséget biztosít a kortárs csoportok tájékoztatására a diabéteszsel kapcsolatban. Javasolt egy tájékoztató program kidolgozása diákokkal és oktatókkal együtt, amely ajánlott az osztályközösség építő program tanmenetébe való beépítésére. Az osztálytársak vannak szoros kapcsolatban az érintett tanulókkal és ők lehetnek az elsők, aki észlelhetik, ha baj van. Az egészségügyi jellegű képzésnek köszönhetően hatékonyan és eredményesen segíthetnek baj esetén.
9. Az **oktatótestület tagjai** kapjanak **rendszeres tájékoztatást** az iskolában tanuló és kollégiumban lakó diabéteszes tanulókról.
10. A tanulók rendelkezzenek **diabéteszes adatlappal**, ahol feltüntetésre kerülnek a tanuló személyes adatai, a betegségével összefüggő információk, gyógyszerérzékenysége, alkalmazott terápiaja, rosszulletei, gondviselő elérhetőségei, kezelőorvos és annak elérhetősége, stb. Az adatlap mindenki számára elérhető kell, hogy legyen, aki kapcsolatban van a tanulóval (pl. oktatók). Az **iskolai védőnővel, iskolaorvossal** szoros kapcsolatfenntartás szükséges ezen tanulók vonatkozásában. Az adatkezelési szabályzat betartása mindezek mellett azonban szükséges, ezért javasolt egy eljárásrend kidolgozása.
11. Az említett betegségben szenvedő tanuló **gondviselőjével legyen rendszeres kapcsolattartás**. Minden szakképzésben tanuló esetében rendszeresen készüljön szülői nyilatkozat a tanuló egészségügyi állapotáról, krónikus betegségeinek aktuális tényéről. A Házirendben kerüljön szabályozásra a szülő ezirányú kötelezettsége.

A szakképző intézmények több mint 90%-ában nincsenek szabályozva sem az SZMSZ-ben, sem a házirendben a diabéteszes tanuló speciális igényeire vonatkozó tanórai és tanórán kívüli teendők. A diabéteszes tanulók rosszullete esetén alkalmazandó teendőkről szintén nincs az intézményeknek folyamatleírása. Pozitívként említhető, hogy szinte 100%-os arányban – 93,7% - a diabéteszes tanulók akár tanítási órán is megmérhetik vércukorszintjüket.

A diabéteszsel összefüggő oktatói továbbképzéseken 83%-ban nem vettek eddig részt, viszont nagyrésztük szükségesnek tartaná a rendszeres ismeretszerzést.

A diabéteszes tanulók 35%-a szívesen tartana kortárs csoportok számára tájékoztatást a diabéteszes életükről. A válaszadó intézmények 80%-a tájékoztatja az oktatótestületet, ha az iskolába 1-es típusú diabéteszes tanuló beiratkozik. A válaszadók visszajelzései alapján az esetek csupán 52%-ában tart fent rendszeresen kapcsolatot az intézmény a szülővel/gondviselővel. Az intézmény a diabéteszes tanuló speciális ellátási igényére vonatkozóan 80%-os többséggel mindig kér információt a szülőtől/gondviselőtől, és az

intézmények 40%-a diabéteszes adatlappal is rendelkezik a megbetegedésben érintett tanulók vonatkozásában. Az iskolák többségében nincs külön diabéteszes adatlap a tanulók számára.

3.3. A diabéteszes anyagcsere ellenőrzéséhez, és az akut anyagcserefelborulás rendezéséhez szükséges eszközök meglétére vonatkozó javaslatok

1. Minden intézmény rendelkezzen a **vércukorszintméréshez szükséges eszközökkel**. Legyenek biztosítva mindig elérhető helyen az inzulinadagolás és az önellenőrzés eszközei minden intézményben, kollégiumban. Készüljön eszközlista a szükséges eszközökről, készüljön eljárásrend az eszközök működőképességének ellenőrzéséről és az egyszer használatos anyagok felülvizsgálatáról. A „technikai csomag” tartalma a következő legyen: vércukormérő készülék (tű, tesztcsík, elem), elem az inzulinpumpához/szenzorhoz, egyszer használatos steril injekciós tű és fecskendő, kézfertőtlenítő szer/bőrfertőtlenítő szer.

A felmérésben részt vevő intézmények közel felében nem áll rendelkezésre a tanulók számára vércukormérő készülék és a vércukorszint meghatározáshoz szükséges valamennyi eszköz. A tanulók mintegy 78%-a, a szülők 94%-a fontosnak és megnyugtatónak tartaná egy „technikai csomag” meglétét az iskolákban és a kollégiumokban.

2. Minden intézmény rendelkezzen a **hypoglikémiás készenléti csomaggal**. Jogsabályi keretek adjanak iránymutatást az intézmények számára az ún. „hypoglikémiás csomagok” tartalmáról és intézményi elérhetőségéről. A tanulói és a szülői felmérések alapján a „Hypoglikémiás készenléti csomag” tartalma a következő legyen: szőlőcukor, cukrozott gyümölcslé, keksz.

Az alacsony vércukor rendezéséhez szükséges „Hypoglikémiás készenléti csomaggal” az iskolák 77%-a nem rendelkezik. Az iskolák felében van csak szőlőcukor tablettá/spray. A kérdőívben kiértékelt adatok arra utalnak, hogy az iskolák nincsenek felkészülve technikailag a diabéteszes tanulók esetleges rosszulléteire.

4. JAVASLATOK A TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSHOZ

1. A szakképző intézmény vezetője a 18 évnél fiatalabb 1-es típusú diabéteszsel élő gyermek, tanuló részére abban az időtartamban, amikor felügyelete alatt áll, az 1-es típusú diabéteszsel élő gyermek, tanuló szülőjének, más törvényes képviselőjének kérelmére, a gyermekkori diabétesz gondozásával foglalkozó egészségügyi intézmények szakmai iránymutatása alapján a speciális ellátást biztosítja. Az iskolai szabályozó dokumentumokban szükséges megjeleníteni.
 - A szakképző intézmény vezetője a vércukorszint szükség szerinti mérését, valamint szükség esetén orvos értesítését olyan pedagógus/oktató vagy legalább érettségi végzettséggel rendelkező foglalkoztatott személy útján biztosítja, aki a szakképző intézmény által szervezett, a feladat ellátásához kapcsolódó ismeretekről szóló szakmai továbbképzésén részt vett, és aki a speciális ellátásban való részvételt vállalja, és/vagy
 - iskolaorvos vagy iskolavédőnök útján a tanítási idő alatt biztosítja.
2. A szülő, vagy más törvényes képviselő az ellátáshoz szükséges kérelmét az Eütv. 15. § (5) bekezdésével összhangban megtett formában nyújtja be.
3. Az intézmény vezetője egy esetleges rosszullét esetén az Eütv.-vel összhangban álló speciális ellátási eljárásrendet alakít ki, amelyet az iskola szabályozó dokumentumai is tartalmaznak.